

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

ЛЬВІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені Івана Франка

Nazwy własne i ich modyfikacje – przygotowanie do testu językowego cz. 1

dr hab. JOANNA KAMPER-WAREJKO, prof. UMK

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

Projekt finansowany przez Narodową Agencję Wymiany
Akademickiej w ramach programu „Promocja Języka Polskiego”
(umowa nr BJP/PJP/2024/1/00017/U/00001)

PROGRAM
PROMOCJA
JĘZYKA POLSKIEGO

Nazwy własne i ich modyfikacje

„Nazwy własne są bogactwem każdego narodu, gdyż kryją w sobie wiedzę o jego historii politycznej i społecznej, o historii kultury i religii, właściwościach i krajobrazie ziemi rodzinnej, o związkach z innymi krajami, a także o działaniach, dążeniach, a nawet emocjach ludzi, jak również o realiach życia oraz ludzkich wartościach (...).”

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

(Kaleta Z. 2005: 15)

Nazwy własne i ich modyfikacje

Co to jest nazwa własna?

imiona własne/ nomina propria/ onimy,

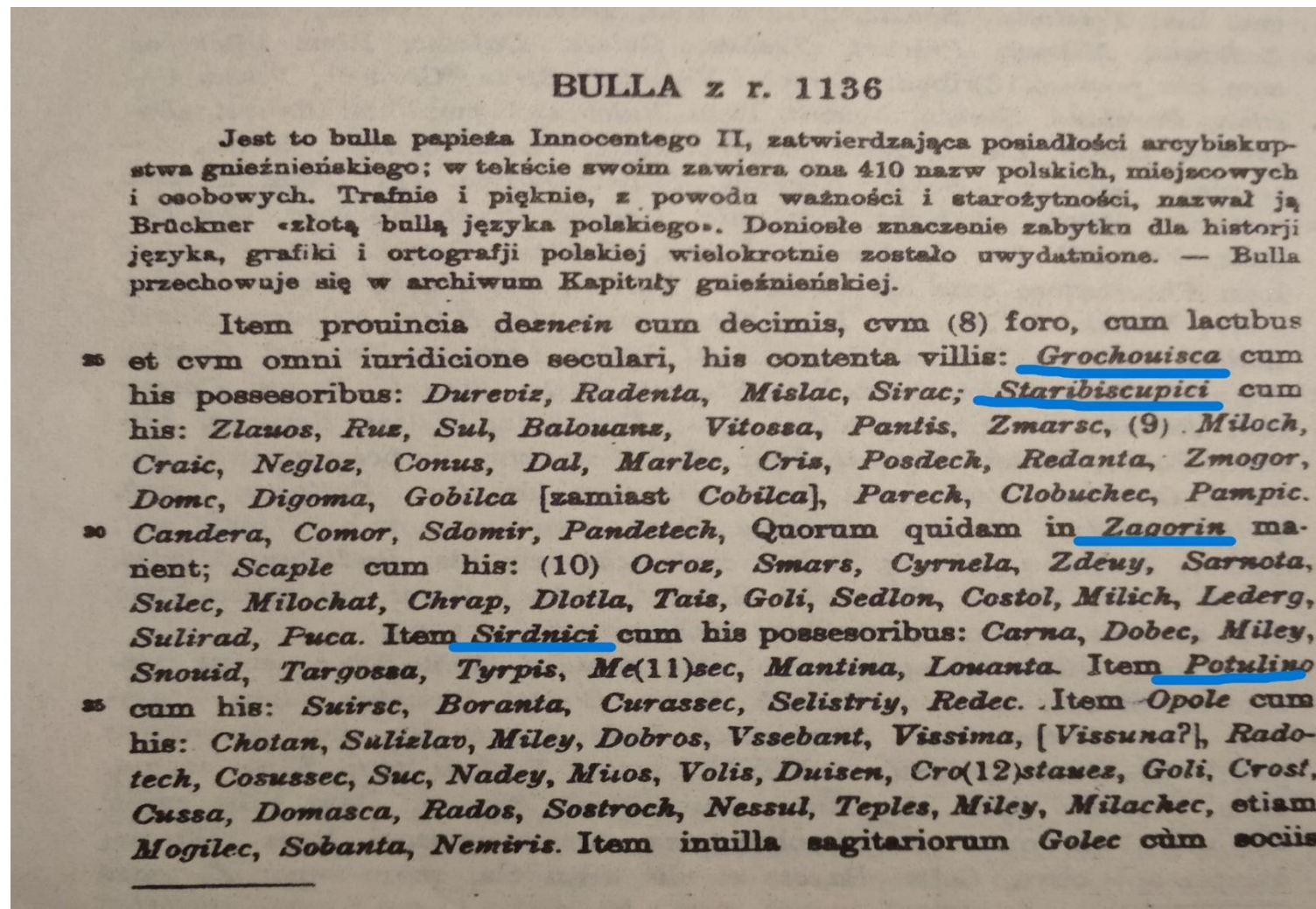
- To nazwy, które przysługują jednostkom, nazywają indywiduum;
- Z. Saloni, definicja kontekstowa: „Definiuje się je jako wyrażenie, które może być użyte w zdaniu tylko do wskazania jakiegoś indywidualnego przedmiotu, do wyróżnienia go spośród innych przedmiotów.” (por. EJO: 246-7).

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Bulla gnieźnieńska

np.

- Bachorza,
- Chołm,
- Dębsko,
- Czaple,
- Grochowiszczka,
- Starzybiskupicy,
- Zagorzyn,
- Żyrdnicy,
- Potulino.

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

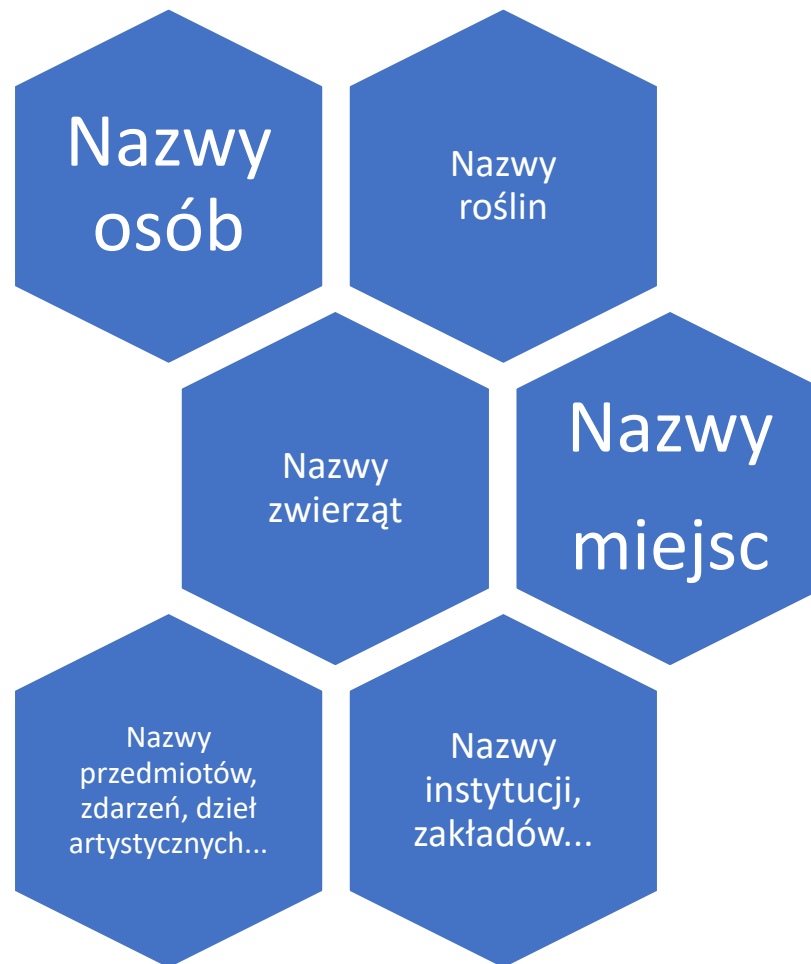
ЛВІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені Івана Франка

Bulla gnieźnieńska – pochodzenie nazw

- pochodzące od cech miejsca (topograficzne), np. Bachorza, Chołm, Dębsko, Czaple i in.
- pochodzące od ludzi związanych z miejscowością
 - dzierżawcze, np. Grochowiszcza, Zagorzyn, Potulino,
 - służebne, np. Żyrdnicy,
 - partonimiczne, np. Starzybiskupicy,

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Grupy nazw własnych

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

ЛЬВІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені Івана Франка

Onomastyka (gr. *onoma* ‘nazwa’)

- nauka o nazwach własnych,
- dział językoznawstwa,
- dyscyplina naukowa – poł. XIX w.,
- twórca słowiańskiej onomastyki – F. Miklosich,
- polski onomasta – W. Taszycki.

Por. EJO, s. 406; EJP, s. 263-4

dr hab. Joanna Kamper-Wareiko, prof. UMK

Onomastyka

antroponimy

- nazwy osób

toponimy

- nazwy miejsc w topografii przestrzennej

chrematonimy

- nazwy przedmiotów, wytworów człowieka, lokali usługowych, zakładów...

Onomastyka

zoonimy

- nazwy zwierząt

fitonimy

- nazwy roślin

Onomastyka

Toponimia, m.in.:

- ojkonimy
- oronimy
- hydronimy
- urbanonimy
- mikrotoponimy...

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Toponomastyka

Toponimia > urbanonimia, m.in.

- nazewnictwo miejskie - kategoria nazw badana przez toponomastykę (dział onomastyki, który bada toponimy):
- nazwy placów,
- skwerów,
- ulic,
- alei itp.

toponimia miasta, toponimia miejska, plateonimia, urbanonimia, hodonimia

dr hab. Joanna Kamner-Wareiko, prof. UMK

Funkcja nazw własnych

- nazwanie konkretnej rzeczy,
- odróżnianie konkretnej osoby lub przedmiotu od wszystkich takich samych lub podobnych przedmiotów danej klasy,

- **nazywanie,**

„(...) wyraz nazywający zastępuje, inaczej: reprezentuje, symbolizuje, pojęcie, do którego się odnosi.” (Polański EJO: 389)

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Cechy nazw własnych

Czy nazwy własne mają znaczenie?

- Zakres i treść wyrazu
 - wyrazy pospolite (appellatywa) mają duży zakres, a ogólnikową treść (np. *pies*),
 - w nazwach własnych – zakres jest wąski, a treść bogata,

(treść to zbiór cech niezbędnych dla danego obiektu, o których nadawca lub odbiorca wiadomości językowej będzie świadomy, używając nazwy własnej – wiedza o przedmiocie).

„W tym sensie treść nazwy jest zwykle bardzo bogata, ale może być również uboga, gdy użytkownik ma niewielką ilość informacji o nazwanym obiekcie.”

(Rzetelska-Feleszko 2001a: 408; por. EJO: 246-7)

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Cechy nazw własnych

znaczenie słownikowe a znaczenie kontekstowe?

wyzwała się w procesie komunikacji

- znaczenie strukturalne (wynika z budowy słowotwórczej nazwy, np. *Aleksandrów*);
- znaczenie kategoryjne; gramatyczne; emotywne; metaforyczne; pragmatyczne; asocjacyjne; historyczne (genetyczne); etymologiczne;

(por. Kaleta 2005: 25-28)

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Toponomastyka – urbanonimia

Struktura nazw należących do nazewnictwa miejskiego jest specyficzna (Handke 2005).

człon określany (A) i człon określający (B)

≠ zestawienie

np. *ulica Prosta* – *ulica, blisko Nowego Rynku, Prosta; Prosta*,
restauracja Piernicova – *restauracja piękna Piernicova; Piernicova (Jestem w Piernikovej)*,
Park Glazja – *Park przy rondzie, Glazja; Glazja*.

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Pisownia nazw własnych...?

➤ Wielka litera na początku nazwy własnej, np.

- imiona, nazwiska, przydomki, przezwiska, np.

Agata, Tomek, Nowak, Radomski, Szulc, Zofia, Zosia, Gruby, Cher, Kayah, Gerwazy Klucznik/ Scyzoryk, Kazimierz Wielki, Gamoń i in.

- nazwy narodów, plemion, grup etnicznych (etnonimy), np.

Japończycy, Polacy, Francuzi, Kaszubi, Pomorzanie, Kujawianie, Ślązacy, Mohikanie, Komancze, Apacze i in.

- nazwy mieszkańców planet, kontynentów, regionów (od 2026 r. – miast, ich osiedli, dzielnic i wsi), np.

Ziemianin, Marsjanin, Azjata, Europejczyk, Wielkopolanin, Bawarczyk i in.

dr hab. Joanna Kamper-Wareiko, prof. UMK

Pisownia nazw własnych

➤ Wielka litera na początku nazwy własnej, np.

- imiona zwierząt, np.

Luka, Diego, Pilot, Goja, Gamoń i in.

- nazwy roślin, np.

dąb Bartek, Dąb im. dr. Franciszka Klimasa, Cis Henrykowski (1270 lat!)

nazwy specjalistyczne: po polsku – mała litera, np. *sosna zwyczajna, cyprysik Lawsona*, po łacinie – kursywą i nazwa rodzajowa wielką literą, np. *Chmaecyparis lawsoniana*; gdy tradycyjnie epitet składa się z dwóch słów, są one połączone dywizem, np. *pokrzyk wilcza-jagoda*.

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Pisownia nazw własnych

➤ Wielka litera na początku nazwy własnej, np.

- nazwy planet, kontynentów, państw, regionów, miast, wsi, osiedli, np.

Ziemia, Mars, Azja, Japonia, Wielkopolska, Pomorze, Gdańsk, Stara Wieś i in.

- nazwy pasm górskich, dolin, wyżyn, jezior, rzek, mórz, np.

Tatry, Himalaje, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Morze Bałtyckie, ale morze Bałtyk, Jezioro Czorsztyńskie, ale jezioro Gopło i in.

Człon pierwszy (wyraz pospolity) piszemy małą literą tylko wówczas, gdy drugi człon jest rzeczownikiem w mianowniku, np. *jezioro Gopło*, gdy jest on rzeczownikiem w D. lub przymiotnikiem, np. *Jezioro Wiktorii, Jezioro Długie*, człon pierwszy piszemy wielką literą.

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Pisownia nazw własnych

- Wielka litera na początku nazwy własnej, np.
- nazwy ulic, alei, bram, bulwarów, osiedli, palców, parków, kościołów, zamków, mostów, itp., np.

Jeśli pierwszy wyraz (podany wyżej) jest tylko nazwą gatunkową (rodzajową), piszemy go małą literą, pozostałe wyrazy wchodzące w skład nazwy – wielką literą, np. *zamek Książ, kościół pw. śś. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty, ulica Chełmińska, aleja 700-lecia Torunia, ale Piernikowa Aleja Gwiazd* i in.

Od 2026 r. zmiana: w nazwach obiektów przestrzeni publicznej pierwsza litera wyrazu stojącego na początku, tj. *aleja, brama, bulwar, osiedle, plac, kopiec, kościół, klasztor, pałac, zamek, willa, most, molo, pomnik, cmentarz* zapisywana będzie wielką literą, **z wyjątkiem wyrazu** *ulica*, np. *ulica Prosta, Park Tysiąclecia, Zamek Książ, Kościół pw. św. Jakuba, Kopiec Kościuszki* itp.

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Pisownia nazw własnych

- Wielka litera na początku nazwy własnej, np.
- nazwy lokali usługowych i gastronomicznych, np.

Wielką literą piszemy jedno- i wielowyrazowe nazwy własne przedsiębiorstw i lokali:
Delikatesy, Jubiler, Lechia, Lot, Orbis, Polar, Karczma Słupska, Księgarnia Naukowa;

Jeśli wyraz stojący przed tą nazwą jest tylko nazwą gatunkową (rodzajową) przedsiębiorstwa lub lokalu, to wielką literą piszemy tylko wyrazy wchodzące w skład nazwy określającej kawiarnię, hotel, zajazd, aptekę, księgarnię, sklep, bar, winiarnię, np.

apteka Pod Orłem, bar Flisak, hotel Czarna Róża, kawiarnia Piernikowa, kino Centrum, bar Miś albo apteka „Pod Orłem”, bar „Flisak”, itp.

W 2026 zmiana: Wprowadzenie pisowni wielką literą wszystkich członów (oprócz przyimków i spójników) w wielowyrazowych nazwach lokali usługowych i gastronomicznych.

Pisownia nazw własnych

➤ Wielka litera na początku nazwy własnej, np.

- nazwy statków,
- nazwy firm, marek i typów wyrobów przemysłowych, np.

Motocykl marki Jawa, czekolada Wedel, samochód marki Polonez i in.

W 2026 zmiana: Wprowadzenie pisowni wielką literą nie tylko nazw firm i marek wyrobów, ale także pojedynczych egzemplarzy tych wyrobów, np. *samochód marki Opel i na parkingu stanął zielony Opel.*

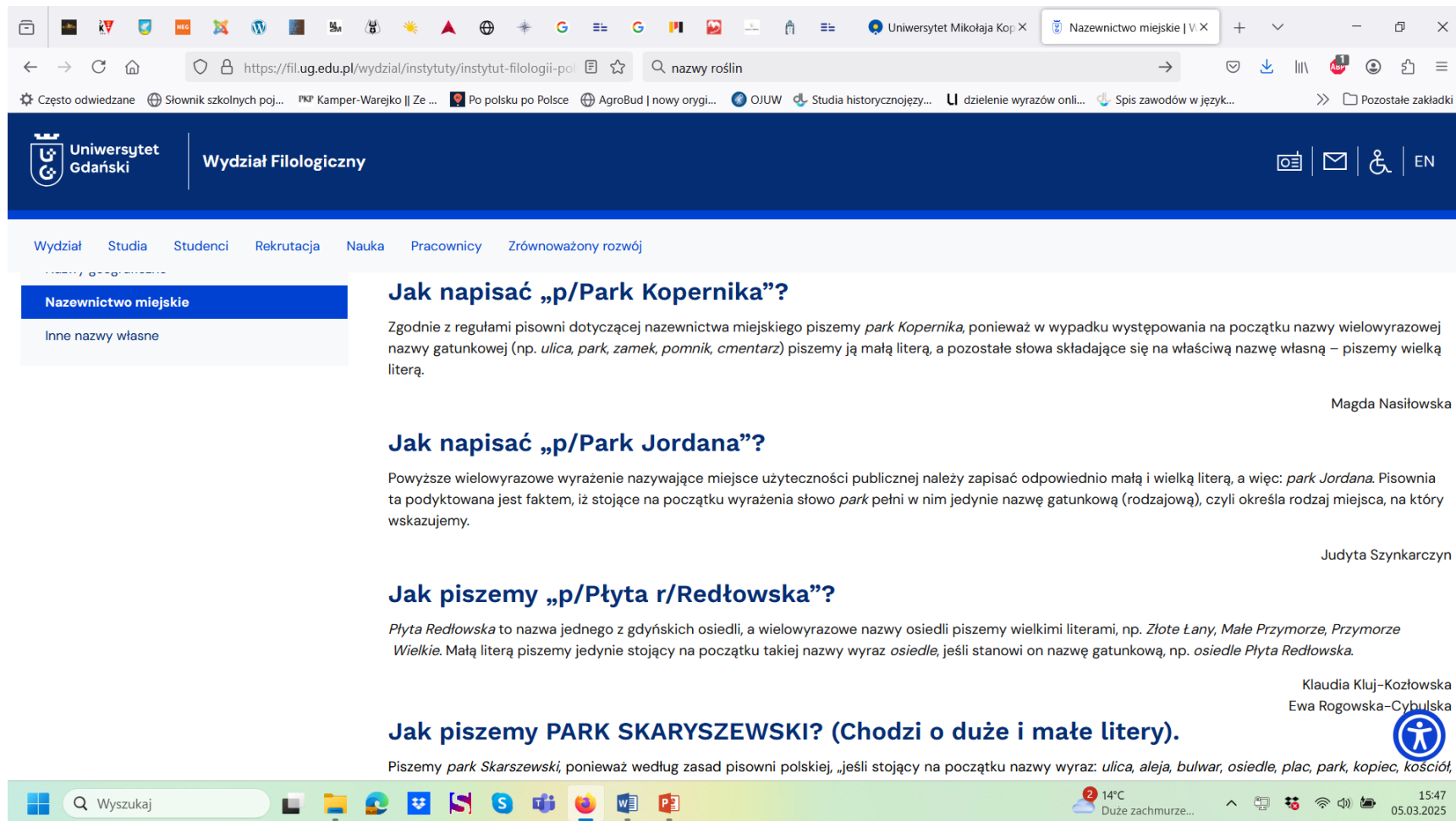
dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Problemy w zapisie nazw...

<https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/nazwy-wlasne-w-nazwach-ulic;6767.html>

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Problemy w zapisie nazw...

Nazewnictwo miejskie

Inne nazwy własne

Jak napisać „p/Park Kopernika”?

Zgodnie z regułami pisowni dotyczącej nazewnictwa miejscowego piszemy *park Kopernika*, ponieważ w wypadku występowania na początku nazwy wielowyrazowej nazwy gatunkowej (np. *ulica, park, zamek, pomnik, cmentarz*) piszemy ją małą literą, a pozostałe słowa składające się na właściwą nazwę własną – piszemy wielką literą.

Magda Nasitowska

Jak napisać „p/Park Jordana”?

Powyższe wielowyrzowe wyrażenie nazywające miejsce użyteczności publicznej należy zapisać odpowiednio małą i wielką literą, a więc: *park Jordana*. Pisownia ta podyktowana jest faktem, iż stojące na początku wyrażenia słowo *park* pełni w nim jedynie nazwę gatunkową (rodzajową), czyli określa rodzaj miejsca, na który wskazujemy.

Judyta Szynkarczyn

Jak piszemy „p/Płyta r/Redłowska”?

Płyta Redłowska to nazwa jednego z gdyńskich osiedli, a wielowyrzowe nazwy osiedli piszemy wielkimi literami, np. *Złote Łany, Małe Przymorze, Przymorze Wielkie*. Małą literą piszemy jedynie stojący na początku takiej nazwy wyraz *osiedle*, jeśli stanowi on nazwę gatunkową, np. *osiedle Płyta Redłowska*.

Klaudia Kluj-Kozłowska
Ewa Rogowska-Cybulska

Jak piszemy PARK SKARYSZEWSKI? (Chodzi o duże i małe litery).

Piszemy *park Skarszewski*, ponieważ według zasad pisowni polskiej, „jeśli stojący na początku nazwy wyraz: *ulica, aleja, bulwar, osiedle, plac, park, kopiec, kościół*,

<https://fil.ug.edu.pl/wydzial/institut-filologii-polskiej/dzialalnosc-institutu/porady-jezykowe/nazwy-wlasne/nazewnictwo-miejskie>

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

Gramatyka nazw własnych. Fleksja

- różnice w odmianie nazw własnych w stosunku do wyrazów pospolitych, które je motywują, np.
 - w nazwiskach, np. C. lp. od *Kot* – *Kotowi* (nie *kotu*); D. lmn. od *Bal* – *Balów* (nie *bali*); *Chmiel* – *Chmielów* (nie *chmieli*); *Wróbel* – *Wróblów* (nie *wróbli*);
- blokada fleksji, np.
 - w nazwiskach kobiet, np. *Baran*, *Anioł*, *Kaczor*;
 - w nazwiskach mężczyzn zakończonych na -o (typu *Szydło*, *Sidło*);
 - w niektórych nazwach ulic, np. *Rozbrat*, *Żwirki i Wigury*, *17 Stycznia*;
- różnice we fleksji wskazują na różne obiekty, np. *Nowego Świata* ‘Ameryki’ i *Nowego Świata* ‘nazwa ulicy’;

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

BIBLIOGRAFIA – wybrane pozycje

- Breza E., 2005, *Nazwy obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją (chrematonimy)*, [w:] Rzetelska-Feleszko E. (red.), *Polskie nazwy własne: encyklopedia*, Warszawa i Kraków, s. 343-361.
- *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, 2003, Polański K. (red.), Wrocław – wybrane hasła (np. nazwa własna, toponimia i in.)
- *Encyklopedia języka polskiego*, 1999, Urbańczyk S., Kucała M. (red.), Wrocław – wybrane hasła (np. antroponimia, appellativa i in.).
- Handke K., 2005, *Nazewnictwo miejskie*, [w:] Rzetelska-Feleszko E. (red.), *Polskie nazwy własne: encyklopedia*, Warszawa, s. 290-301.
- Kaleta Z., 2005, *Teoria nazw własnych*, [w:] Rzetelska-Feleszko E. (red.), *Polskie nazwy własne: encyklopedia*, Warszawa, s. 15-36.
- Kaleta Z., 2005, *Gramatyka nazw własnych*, [w:] Rzetelska-Feleszko E. (red.), *Polskie nazwy własne: encyklopedia*, Warszawa, s. 37-44.
- Kosyl C., 2001, *Chrematonimy*, [w:] Bartmiński J. (red.), *Współczesny język polski*, Lublin, s. 447-452.
- Rzetelska-Feleszko E., 2005, *Nazwy miejscowe*, [w:] Rzetelska-Feleszko E. (red.), *Polskie nazwy własne: encyklopedia*, Warszawa, s. 191-230.
- Rzetelska-Feleszko E., 2001a, *Nazwy własne*, [w:] Bartmiński J. (red.), *Współczesny język polski*, Lublin, s. 405-410.
- Rzetelska-Feleszko E., 2001b, *Nazwy geograficzne*, [w:] Bartmiński J. (red.), *Współczesny język polski*, Lublin, s. 411-428.

dr hab. Joanna Kamper-Warejko, prof. UMK

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

ЛВІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені Івана Франка

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ 😊

UNIWERSYTET
MIKOŁAJA KOPERNIKA
W TORUNIU

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

ЛЬВІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені Івана Франка